

**ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
Γ' ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΔΕΥΤΕΡΑ 25 ΜΑΪΟΥ 2015
ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ**

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

A1. Με αυτά λοιπόν τα μέσα εφοδιασμένοι οι άνθρωποι κατοικούσαν στην αρχή διασκορπισμένοι, πόλεις όμως δεν υπήρχαν - κατασπαράσσονταν λοιπόν από τα θηρία, γιατί ήταν από κάθε άποψη πιο αδύναμοι από αυτά και οι τεχνικές γνώσεις ήταν βέβαια βοηθός τους καλός για την ανεύρεση της τροφής, ανεπαρκής όμως για τον πόλεμο με τα θηρία – γιατί δεν κατείχαν ακόμη την πολιτική τέχνη, μέρος της οποίας είναι η πολεμική τέχνη – επιδίωκαν λοιπόν να συγκεντρώνονται και να εξασφαλίζουν τη σωτηρία τους χτίζοντας πόλεις - κάθε φορά λοιπόν που συγκεντρώνονταν, αδικούσαν ο ένας τον άλλον, επειδή δεν είχαν την πολιτική τέχνη, με αποτέλεσμα να διασκορπίζονται και να απειλούνται με αφανισμό. Ο Δίας, λοιπόν, επειδή φοβήθηκε για το γένος μας μήπως χαθεί ολότελα, στέλνει τον Ερμή να φέρει στους ανθρώπους και τον σεβασμό στους άγραφους νόμους και την αντίληψη περί του δικαίου, για να εξασφαλίζουν και την τάξη στις πόλεις και να αποτελούν τους συνεκτικούς δεσμούς φιλίας ανάμεσα στους ανθρώπους.

B1. Στο έργο του Πλάτωνα «Πρωταγόρας», ο ομώνυμος σοφιστής επιδιώκει ν' αποδείξει το διδακτόν της αρετής. Με την άποψη του διαφωνεί φαινομενικά, ο Σωκράτης που υποστηρίζει τάχα πως η αρετή δεν είναι δυνατόν να διδαχτεί. Προκειμένου, λοιπόν, ο σοφιστής ν' αποδείξει την ορθότητα των θέσεών του προβαίνει σ' ένα μεγάλο λόγο που περιλαμβάνει το μύθο του Προμηθέα αλλά και λογικά επιχειρήματα.

Στο συγκεκριμένο απόσπασμα του λόγου, ο Πρωταγόρας στο πλαίσιο του μύθου επισημαίνει πως η φωτιά αποτελεί το θεϊκό μερίδιο που είχαν την τύχη να αποκτήσουν οι άνθρωποι, χάρη στη σωτήρια επέμβαση του Προμηθέα.

«Επειδή δέ ὁ ἄνθρωπος θείας μετέσχε μοίρας»: Το μερίδιο είναι θεϊκό, γιατί έως τότε το κατείχαν μόνο οι θεοί και οι άνθρωποι το απέκτησαν με τη θεϊκή παρέμβαση του Προμηθέα. Ακόμη, το δώρο αυτό επέτρεψε στον άνθρωπο να αναπτύξει πολιτισμό και κατ' επέκταση ν' αναγνωρίσει την ύπαρξη των θεών. Η πρώτη συνέπεια του δώρου της φωτιάς είναι, κατά τον Πρωταγόρα, η εμφάνιση της θρησκείας. Η φωτιά και οι τεχνικές γνώσεις, η «ἔντεχνος σοφία» επέτρεψαν στον άνθρωπο να δημιουργήσει τεχνικό πολιτισμό και έθεσαν τις βάσεις για την εξέλιξή του.

Συνεπώς, ο άνθρωπος έγινε μέτοχος των θεϊκών στοιχείων κι έτσι δημιουργήθηκε ένα είδος συγγένειας με τους θεούς. Δεν πρόκειται για συγγένεια με την έννοια της κοινής καταγωγής, αλλά για πνευματική συνάφεια.

B2. Ο διάλογος «Πρωταγόρας» ξεκινά με αφορμή την υπόσχεση του ομώνυμου σοφιστή ότι θα διδάξει στο νεαρό Ιπποκράτη, φίλο του Σωκράτη, την ευβουλία τόσο στον ιδιωτικό όσο και στο δημόσιο βίο. Στις αντιρρήσεις, λοιπόν, που προβλήθηκαν από τον Αθηναίο φιλόσοφο νωρίτερα, τα οποία σχετίζονται με την εκκλησία του δήμου και τους άριστους πολιτικούς, ο αβδηρίτης απαντά με εκτενή λόγο στο πρώτο μέρος του οποίου παραθέτει το μύθο του Προμηθέα, περιεχόμενο του οποίου αποτελεί η αρχή της δημιουργίας των θνητών πλασμάτων, στα οποία συμπεριλαμβάνεται και ο άνθρωπος.

Στο απόσπασμα που δίνεται ο σοφιστής περιγράφει τις φάσεις από τις οποίες διέρχεται η ανθρώπινη προσπάθεια να δημιουργήσουν πολιτικά οργανωμένες κοινωνίες. Πιο συγκεκριμένα,

στην πρώτη φάση, αυτή του Επιμηθέα, συντελείται ο βιολογικός σχηματισμός του ανθρώπου. Αυτός παρουσιάζει ατέλειες συγκριτικά με τα άλλα ζώα, καθώς είναι «γυμνός, ἄστρωτος, ἀνυπόδητος καὶ ἄοπλος».

Στη φάση του Προμηθέα συντελείται η γέννηση των τεχνών. Δημιουργούνται τώρα οι προϋποθέσεις όχι μόνο για τον τεχνικό πολιτισμό αλλά και για την ανύψωση του βιοτικού επιπέδου (κατοικίες, ενδυμασία, τροφή κλπ.). Ταυτόχρονα σχηματίζονται οι πρώτες κοινωνίες, διαμορφώνονται οι πρώτοι θεσμοί ενώ ανακαλύπτεται και ο έναρθρος λόγος. Στο συγκεκριμένο στάδιο εξασφαλίζονται οι προϋποθέσεις επιβίωσης του ανθρώπινου γένους και προσαρμογής του στο φυσικό περιβάλλον.

Τέλος, στη φάση σχηματισμού των πόλεων οργανώνονται ευρύτεροι συννοικισμοί που διέπονται από ξεχωριστούς νόμους και έχουν διαφορετική πολιτική εξουσία. Όσοι συμμετέχουν στην άσκηση της αποκαλούνται πολίτες. Στη φάση αυτή, οι άνθρωποι δέχονται ηθικές αξίες, την «αιδώ» και τη «δίκη». Έτσι, οι κοινωνικοί ανταγωνισμοί περιορίζονται και δεν έχουν ως αποτέλεσμα την αλληλοεξόντωση των ανθρώπων.

Μετά την παρουσίαση της εξέλιξης του ανθρώπινου πολιτισμού, ο αβδηρίτης θα συνεχίσει και θα ολοκληρώσει το συλλογισμό του με αναφορά στην ανάγκη καθολικότητας της πολιτικής αρετής. Αυτό υποδηλώνει, άλλωστε, και η αναφορά στο νόμο – τιμωρία του Δία για θανάτωση όσων δε μετέχουν στην πολιτική αρετή.

B3. Στο διάλογο «Πρωταγόρας» ο ομώνυμος σοφιστής προκειμένου ν' αποδείξει ότι η αρετή μπορεί να διδαχτεί κάνει λόγο για τη δικαιοσύνη και τη σωφροσύνη, στις οποίες απαιτείται να συμμετέχουν όλοι οι άνθρωποι. Τα στοιχεία αυτά αποτελούν πρότυπα, τα οποία μπορεί κανείς να κατακτήσει με τον αγώνα και τη λογική. Η «αιδώς» και η «δίκη» παράλληλα αποτελούν την απαραίτητη ηθική υποδομή για την απόκτηση της πολιτικής τέχνης. Σε περίπτωση, όμως, που κάποιος αδυνατεί να συμμετάσχει επιβάλλονται κυρώσεις.

Στο απόσπασμα «οὐ γάρ ἄν γένοιτο... ὡς νόσον πόλεως» ο Πρωταγόρας για στόματος Δία πρότεινε για όποιον δε συμμετέχει στην αιδώ και τη δίκη τη θανατική ποινή. Αν αναλογιστεί κανείς πως υποστηρίζει την παιδευτική σημασία της τιμωρίας φαίνεται πως υπάρχει αντίφαση στα λεγόμενα του σοφιστή, καθώς η θανατική ποινή δεν αφήνει περιθώρια βελτίωσης στο δράστη και συνεπώς αίρεται ο σωφρονιστικός χαρακτήρας της ποινής. Η αντίφαση αίρεται έως έναν βαθμό εάν λάβει κανείς υπόψη το μεταφρασμένο κείμενο «ότι το πράγμα αυτό... επιμέλεια!». Η θανατική ποινή αποτελεί το έσχατο μέσο της τιμωρίας που είναι δυνατόν να επιβληθεί εάν οι άλλες μορφές τιμωρίας (νουθεσίες, εξορία, δήμευση περιουσίας, στέρηση πολιτικών δικαιωμάτων) δεν έχουν τα επιθυμητά αποτελέσματα, ήτοι το σωφρονισμό του δράστη. Ακόμη, η θανατική ποινή επιβάλλεται όχι για να εκδικηθεί η πολιτεία αυτόν που διέπραξε ένα αδίκημα, αλλά για να διαφυλάξει την αρμονική συμβίωση στην πόλη. Όποιος, λοιπόν, δε συμμετέχει στην πολιτική αρετή και αδυνατεί να τη μάθει πρέπει να εκδιώκεται ή να θανατώνεται προκειμένου να μην εμποδίζει την ομαλή λειτουργία της πόλεως. Άρα, οι μεγάλοι άνδρες είναι αδύνατο να διαφορούν για την πολιτική εκπαίδευση των παιδιών τους.

B4. α) Σ

β) Λ

γ) Λ

δ) Σ

ε) Λ

B5. λοχαγός → ἄγοντα (συναγωγοί)

ἀγαλλίασις → ἀγάλματα

θρέψις → τροφάς

βαθμῖς → βωμός
ἄφιξης → ἰκανή
ὄχυρός → μετέσχε (εἶχον)
διάδημα → ὑποδέσεις
νεογνός → γένοιτο (γένει)
ὀλέθριος → ἀπόλλυντο (ἀπόλοιτο)
δεισιδαίμων → δείσας

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Γ1. Τέτοιες λοιπόν ήταν οι ναυτικές δυνάμεις των Ελλήνων και στα παλιά τα χρόνια κι αργότερα. Όσοι όμως έστρεψαν την προσοχή τους στο ναυτικό απέκτησαν δύναμη μεγάλη και με την αύξηση των προσόδων τους και με την εξουσία τους στους άλλους· γιατί κάνοντας επιδρομές, κυρίευαν (ή κατέστρεφαν) τα νησιά και κυρίως όσοι δεν είχαν αρκετή γη. Στη στεριά όμως όπου συγκεντρώθηκε σημαντική δύναμη δεν έγινε κανένας πόλεμος· όσοι όμως έγιναν ήταν όλοι ανάμεσα σε γείτονες και οι Έλληνες δεν έκαναν εκστρατείες μακριά από τη χώρα τους για να υποτάξουν άλλους. Γιατί δεν προσχωρούσαν στις μεγάλες πόλεις ως υπήκοοι ούτε πάλι οι ίδιοι έκαναν κοινές εκστρατείες ως ίσοι με ίσους.

Γ2. ἔσται
ταῖς ἐλάττωσι(ν)
πρόσχωμεν
ἐπιπλεῖτε
κατεστράφθω
μάλα
διαρκές
ταῖς ἐκδήμοις
οὐδεμιᾶς
ἐξελθεῖν

Γ3.α. – τά ναυτικά → υποκείμενο στο ρήμα ἦν (φαινόμενο αττικής σύνταξης)
– αὐτοῖς → αντικείμενο της μετοχής προσσχόντες
– ἄλλων → γενική αντικειμενική στο ἀρχῆ
– ἐπί καταστροφῆ → εμπρόθετος προσδιορισμός του σκοπού στο οὐκ ἐξῆσαν στρατείας
– ὑπήκοοι → επιρρηματικό κατηγορούμενο του τρόπου στο ρήμα οὐ ξυνειστήκεσαν, αναφέρεται στο εννοούμενο υποκείμενο Ἕλληνες.

Γ3.β. • Ἄπαντες γινώσκουσι ὅτι ἰσχύν δέ περιποιήσαντο ὅμως οὐκ ἐλαχίστην οἱ προσσχόντες ἐκεῖνοις (αὐτοῖς). (ειδική πρόταση)
• Ἄπαντες γινώσκουσι ἰσχύν δέ περιποιήσασθαι ὅμως οὐκ ἐλαχίστην τοὺς προσσχόντας ἐκεῖνοις (αὐτοῖς). (ειδικό απαρέμφατο – ετεροπροσωπία)
• Ἄπαντες γινώσκουσι ὅμως τοὺς προσσχόντας ἐκεῖνοις (αὐτοῖς) περιποιησαμένους δέ ἰσχύν οὐκ ἐλαχίστην. (κατηγορηματική μετοχή – αναφέρεται στο αντικείμενο του ρήματος γινώσκουσι «τους προσσχόντας»)

Επιμέλεια:

Βασιλειάδου Μ. - Εσκιτζή Ρ. - Ευθυμιάδου Ν. – Μπάσιου Α. - Παρασχάκη Ε. - Σεβρής Κ. -
Χατζηνικολάου Ν., Ευαγγελίδου Π.